

Mensenrechtenbenadering van internationale samenwerking

Internationale samenwerking bouwt voort op het werk van diplomaten door landen te ondersteunen bij het naleven van hun verdragsrechtelijke verplichtingen inzake eerbiediging, bescherming en vervulling van mensenrechten. Enerzijds werden de belangrijkste mensenrechten-conventies door een grote meerderheid van staten geratificeerd. Anderzijds blijkt in de praktijk een diepe kloof tussen wet en praktijk, en blijkt dat de geroemde universaliteit van mensenrechten verre van verwezenlijkt is.

Er is grote ongelijkheid wat betreft toegang tot onderwijs, gezondheidszorg, tewerkstelling, inkomen en politieke vertegenwoordiging, en dit als gevolg van wettelijke of feitelijke discriminatie op basis van sociale klasse, geslacht, leeftijd, etnische afkomst enz. Talrijke samenlevingen, ongeacht hun eventueel formeel democratisch karakter, blijven gekenmerkt door een diepe kloof tussen rechthebbenden en rechtelozen, door sociale uitsluiting.

Vandaar dat ondersteuning van wat ik gemakshalve reële democratisering noem, tot de prioriteiten van ontwikkelingssamenwerking hoort. Reële democratisering zal ertoe leiden dat de armsten en sociaal zwaksten zich minder gediscrimineerd voelen door de staat, dat deze staat effectief werk maakt van armoedebestrijding – dé uitdaging van de internationale samenwerking bij uitstek – (bv. door het naleven van de Kopenhagen-verplichtingen), en dat een voedingsbodem voor conflicten wordt weggenomen.

Armoede is immers niet enkel een probleem van gebrek aan middelen, maar ook van rechten en mogelijkheden. Discriminatie doet zich bijvoorbeeld niet voor bij een stembusgang, maar wel bij de goedkeuring van wetten en budgetten, waarbij weinig of geen rekening wordt gehouden met de noden en rechten van de armsten en sociaal zwaksten. Waarmee ook is aangegeven dat steun aan democratisering verder moet gaan dan steun aan verkiezingen.

Internationale samenwerking stelt dat armoedebestrijding het meest effectief is, indien het naast het principe van universaliteit dat van ondeelbaarheid van de mensenrechten ter harte neemt. Ontwikkelingssamenwerking werd te lang uitsluitend gesitueerd in de sfeer van economische, sociale en culturele rechten, zoals het recht op onderwijs of het recht op gezondheidszorg. Internationale samenwerking zoals ze nu wordt gedefinieerd gaat uit van het wederzijds versterkend karakter van

beide groepen mensenrechten. Bijvoorbeeld, beleidsparticipatie en toegang tot overheidsinformatie – als uitingen van het recht op vrije meningsuiting, van vereniging en van vergadering – bevorderen de verwezenlijking van aanspraken, in het bijzonder van sociaal zwakkere groepen en armen, op onderwijs, gezondheidszorg en menswaardige leef- en arbeidsomstandigheden.

Het laatste rapport van de VN-Ontwikkelingsorganisatie (UNDP) legt een rechtstreeks verband tussen het niveau van de burgerlijke en politieke rechten en de democratiseringsgraad enerzijds en het niveau van menselijke ontwikkeling anderzijds.

Wat kan internationale samenwerking doen?

In het jargon heet het dat armoedebestrijding baat heeft bij een ontwikkelingsbeleid dat de mensenrechten als uitgangspunt neemt, de zgn. rights based approach to development – deze houdt in: vanuit een beoordeling van de mensenrechtensituatie, met uw ontwikkelings-instrumenten inspelen op de verdragsrechtelijke verplichtingen van staten ten gunste van een grotere bewustwording van de burger met betrekking tot rechten en plichten, van meer beleidsparticipatie en van sociale inclusie.

Donoren kunnen zowel ten gunste van het formele mensenrechtenkader, als van de feitelijke verwezenlijking van de mensenrechten, ondersteunend optreden, bijvoorbeeld door:

- sensibilisering van de partneroverheid voor de naleving en implementatie van goedgekeurde mensenrechtenconventies, ten gunste van reële beleidsparticipatie en sociale inclusie van alle bevolkingsgroepen;
- ondersteuning, vanuit een mensenrechtenperspectief en op geïntegreerde wijze, van de capaciteit van instellingen en instanties die betrokken zijn bij zowel de totstandkoming (wetgever), de interpretatie (justitie), de uitvoering en de controle van wetgeving (overheidsadministraties, politie, leger); ruimer gedefinieerd houdt dit verband met de aanmoediging van goed bestuur, met inbegrip van de bestrijding van corruptie;
- steun voor de opstelling van transparante wet- en regelgeving met betrekking tot rechten en plichten; dit is onder meer van belang voor regels in verband met eigendomsrechten;
- steun voor de totstandkoming van een toegankelijke en rechtvaardige justitie;

- aanmoediging van de opstelling en uitvoering van wetgeving die de bestrijding van ongelijkheden beoogt;
- steun voor duidelijke en volledige overheidsinformatie over het beleid en de rechten en plichten van de burger, met het oog op effectieve beleidsparticipatie en –opvolging;
- aanmoediging van overheidsbestedingen voor sociale en economische sectoren, met bijzondere aandacht voor de toegankelijkheid tot onder meer onderwijs, gezondheidszorg en kredieten voor de armsten en sociaal zwaksten;
- steun aan (semi-)gouvernementele mensenrechtencommissies en aan nationale en internationale netwerken van niet-gouvernementele mensenrechtenorganisaties, en aan specifieke groepen die zwakkere en achtergestelde bevolkingsgroepen en slachtoffers van machtsmisbruik of onrechtvaardigheid vertegenwoordigen (bv. vrouwengroepen) – de steun moet tot doel hebben de bewustmaking te verhogen voor de mensenrechten, maar ook voor de plichten verbonden met burgerschap;
- sensibilisering van nationale en plaatselijke autoriteiten voor de eerbiediging tijdens conflictsituaties van de mensenrechten, het humanitair recht en de vluchtelingenconventies – het lot van vrouwen en kinderen verdient bijzondere aandacht.

Wat doet DGIS?

- Betrokken bij jaarlijkse rapportage over de mensenrechten in de partnerlanden van de Belgische internationale samenwerking
- Focus op armoedebestrijding in ontwikkelingsbeleid is ook een focus op grotere eerbiediging van een aantal basisrechten en op wegwerken van discriminatie en marginalisering
- rechtstreekse bilaterale samenwerking: focus op invulling van basisrechten mbt onderwijs, gezondheidszorg en voedselzekerheid; ondersteuning van bestuurlijke capaciteit (bv. Vietnam, Niger); van institutionele hervorming met inbegrip van justitie (Rwanda, Burundi); steun aan het waarheids- en verzoeningsgebeuren in Peru
- multilateraal – zowel via de budgetlijn ‘multilaterale samenwerking’ als de budgetlijn ‘vredesopbouw’: steun aan specifieke programma’s van OHCHR, IAO, Unicef, Unifem; ondersteuning van parlementen in transitiegebieden
- niet-gouvernementeel, (i) bv. via de budgetlijn ‘vredesopbouw’: ondersteuning van opleidings- en sensibiliseringsactiviteiten van organisaties zoals Réseau des Citoyens en Advocaten zonder Grenzen in de regio van de Grote Meren in het licht van de bevordering van een mensenrechtencultuursteun; (ii) ondersteuning

- van projecten i.v.m. een betere eerbiediging van de rechten van de bevolking, en voor belangenbehartiging ten aanzien van de overheid. Zo worden onder andere de activiteiten gefinancierd van het Zuid-Afrikaanse *Legal Resources Centre* die tot doel hebben, de eerbiediging van de rechten van de armsten op land in Zuid-Afrika. (iii) Een ander voorbeeld van steun is de financiering van binnenlandse organisaties voor de waarneming van verkiezingen.
- Steun aan lokale NGO's, op initiatief van de attachés internationale samenwerking in een aantal partnerlanden. Bijvoorbeeld, in Rwanda worden twee NGO's gesteund die actief zijn op het vlak van de promotie en monitoring van mensenrechten. *Liprodhor* is een van de weinige organisaties die zich onafhankelijk en kritisch blijft opstellen ten opzichte van de mensenrechtensituatie in het land en de regering kritisch bevraagt omtrent vrije meningsuiting, het recht op vrijheid van vereniging enz ; *Haguruka* is een NGO die erkenning heeft afgedwongen op het vlak van de bevordering van kinder- en vrouwenrechten. Wat de vrouwenrechten betreft, financiert DGIS een consortium van niet-gouvernementele organisaties die toezicht op het verloop van de *gacaca* processen, met inbegrip van de genderdimensie. De steun die België ook via andere samenwerkingskanalen aan de *gacaca* geeft dient gekaderd in een beleid gericht op maatschappelijke verzoening en het herstel van een rechtsstaat.

Wat kan beter?

- + invulling en verfijning van de jaarlijkse rapportage
- + mainstreaming van mensenrechten en conflictpreventie in de bilaterale samenwerking